

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра історії та культури української мови

ВСТУП ДО СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

підготовки бакалавра

галузі знань 0203 “Гуманітарні науки”

напряму 6.020303 – “Філологія (українська мова та література)”

Робоча програма навчальної дисципліни “Вступ до слов’янської філології”
для студентів галузі знань “Гуманітарні науки”, напряму підготовки “Філологія
(українська мова та література)”.

“___” _____ 2013 р. – 26 с.

Розробник: Левчук І. П., доцент кафедри історії та культури української мови,
кандидат філологічних наук

Рецензент: Приймачок О. І., доцент кафедри слов’янської філології, кандидат
філологічних наук

**Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри
історії та культури української мови**

протокол № 12 від 22 травня 2013 р.

Завідувач кафедри: _____ (Богдан С. К.)

**Робоча програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною комісією
Інституту філології та журналістики**

протокол № 9 від 17 червня 2013 р.

Голова науково-методичної
комісії інституту _____ (Зінчук Р. С.)

**Робоча програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною радою університету**

протокол № ___ від ___ _____ 2013 р.

© Левчук І. П., 2013

Вступ

Робоча програма навчальної дисципліни “Вступ до слов’янської філології” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму підготовки “Філологія (українська мова та література)”.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є розвиток матеріальної й духовної культур слов’ян чи окремих слов’янських народів шляхом мовного й стилістичного аналізу писемних текстів.

Міждисциплінарні зв’язки: “Вступ до мовознавства”, “Загальне мовознавство”, “Старослов’янська мова”, “Історична граматики української мови”, “Сучасна українська літературна мова”, “Історія України”, “Соціологія”, “Культурологія” тощо.

Робоча програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів:**

1. Слов’янська філологія як наука і навчальна дисципліна. Слов’янські народи та мови.
2. Праслов’янська мова. Культура давніх слов’ян, її відображення у мові.
3. Історія слов’янської філології.

1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів 4	0203 “Гуманітарні науки”	нормативна
	6.020303 “Філологія (українська мова та література)”	
Модулів 3	Бакалавр	Рік підготовки 1
Змістових модулів 3		Семестр 1
ІНДЗ: є		Лекції 36 год.
Загальна кількість годин 144		Практичні (семінари) 18 год.
Тижневих годин: аудиторних 3 самостійної роботи 3 індивідуальної роботи 3		Лабораторні ___ год. Самостійна робота 46 год. Індивідуальна робота 44 год. Форма контролю: екзамен

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Вступ до слов’янської філології” є закладення основ славістичної підготовки, зокрема підготовка студентів-бакалаврів до вивчення основних філологічних курсів, ознайомлення з актуальними проблемами сучасної славістики, особливостями слов’янських мов, культур, підготовка до поглибленого вивчення однієї зі слов’янських мов і культури відповідної країни. Враховуючи те, що реальністю сьогодення стає полікультурна освіта, орієнтована на культуру багатьох народів, у навчальному курсі передбачено пізнання культури рідного народу в діалозі інших слов’янських культур, звернено увагу на традиції, звичаї та обряди слов’янських народів.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Вступ до слов’янської філології” є виховання мовної особистості, носія національної духовності, шанувальника рідної та інших слов’янських культур. Такий підхід спрямовує на більш свідоме ставлення студентської молоді до розгляду питань про особливості світогляду, історії, культури, характеру українців, інших слов’янських народів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- термінологію, систему основних понять курсу;
- теорії походження слов’ян і їх мов;
- класифікацію слов’янських мов;
- основні мовні процеси праслов’янської мови;
- етапи історичного розвитку сучасних слов’янських літературних мов;
- роль старослов’янської мови в розвитку культури слов’янських народів;
- особливості фонетичної, графічної, граматичної і лексичної систем слов’янських літературних мов;
- теорії виникнення та розвитку писемності у слов’ян;
- історію слов’янської філології, її періодизацію;
- проблеми та завдання слов’янської філології XXI ст.

вміти:

- схарактеризувати східну, західну та південну групи слов'янських мов;
- визначати на основі текстового аналізу особливості кожної підгрупи слов'янських мов;
- розрізняти й визначати тексти, написані будь-якою слов'янською мовою;
- здійснювати історико-лінгвістичне коментування тексту;
- працювати з етимологічними, перекладними словниками слов'янських мов;
- виконувати порівняльно-історичний аналіз окремих лексем у різних слов'янських мовах.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 144 години / 4 кредити ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Слов'янська філологія як наука і навчальна дисципліна. Слов'янські народи та мови

Тема 1. Слов'янська філологія в комплексі гуманітарних наук

Філологічні дисципліни. Слов'янська філологія, її компоненти. Предмет і завдання курсу „Вступ до слов'янської філології”. Методологія та методи досліджень у слов'янській філології. Роль курсу у формуванні національно-мовної особистості. Зв'язок курсу з іншими навчальними дисциплінами. Професійна спрямованість курсу. Наукове, навчально-методичне забезпечення курсу. Філологічні ресурси Інтернету.

Тема 2. Сучасні слов'янські народи, їх етнічна близькість. Проблема класифікації слов'янських мов

Етнонім „слов'яни”: проблема його етимології. Слов'янські народи на сучасній карті світу: території проживання та чисельність. Етнічна близькість слов'ян. Слов'янські мови, їх генетична спорідненість. Класифікація слов'янських мов.

Тема 3. Східнослов'янські літературні мови та діалекти

Загальна характеристика східнослов'янських мов. Генеза української мови в гіпотезах і концепціях мовознавців. Сучасна українська літературна мова: поширення, вивчення, характерні ознаки. Сучасна російська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні ознаки. Сучасна білоруська літературна мова: формування, проблеми функціонування, вивчення, характерні ознаки.

Тема 4. Західнослов'янські літературні мови та їх діалекти

Специфіка західнослов'янської групи мов. Сучасна польська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні ознаки. Загальна характеристика серболужицьких мов: верхньолужицька та нижньолужицька мови. Сучасна чеська літературна мова: формування, поширення, вивчення та диференційні ознаки. Сучасна словацька літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні риси. З історії полабської мови.

Тема 5. Південнослов'янські літературні мови та їх діалекти

Загальна характеристика південнослов'янської групи мов. Сучасна болгарська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні риси. Сучасна македонська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні ознаки. Сербська мова. Хорватська мова. Словенська мова.

Тема 6. Старослов'янська мова, її вплив на розвиток сучасних слов'янських літературних мов

Старослов'янська мова як найдавніша писемна (літературна) мова слов'ян. Пам'ятки старослов'янської мови. Основні ознаки старослов'янської мови. Дослідники старослов'янської мови.

Тема 7. Слов'янські літературні мікрмови

Проблема вирізнення слов'янських літературних мікрмов. Русинська літературна мова, її становлення та розвиток. Характерні риси русинської мови.

Змістовий модуль 2. Праслов'янська мова. Культура давніх слов'ян, її відображення у мові

Тема 1. Праслов'янська мова як прамова-основа слов'янських мов

Поняття „прамова”, „порівняльно-історичний метод”, „внутрішня реконструкція”. Термін „праслов’янська мова”, його синонімія. Періодизація історії праслов’янської мови. Основні фонетичні, лексичні, граматичні ознаки праслов’янської мови. Фонетична транскрипція праслов’янської мови.

Тема 2. Діалектне членування праслов’янської мови

Чинники, що сприяли діалектному членуванню праслов’янської мови. Пралехітський і прачесько-словацький піддіалекти. Центральний і власне східний піддіалекти. Основні фонетичні відмінності між ними.

Тема 3. Слов’яни в давні часи

Теорії прабатьківщини слов’ян. Розширення території праслов’ян на початку і у середині I тис. н. е. Археологічні свідчення про слов’ян. Писемні згадки античних авторів про слов’ян. Свідчення мови про зв’язки давніх слов’ян з іншими народами. Свідчення ономастики та етимології. Лексичні запозичення.

Тема 4. Матеріальна та духовна культура давніх слов’ян

Відображення у мові матеріальної культури давніх слов’ян. Відображення у мові духовної культури давніх слов’ян. Основні засади уявлень давніх слов’ян про навколишній світ. Язичництво як вияв давніх уявлень про навколишній світ. Язичницький пантеон богів і богинь. Слов’янська демонологія. Давній народний календар і християнські свята у слов’ян.

Тема 5. Виникнення писемності у слов’ян

Передумови виникнення писемності у слов’ян. Питання про самотність найдавнішого слов’янського письма. Створення слов’янської писемності. Слов’янські абетки: глаголиця та кирилиця, їх історичне зіставлення, поширення. Доля глаголиці. Латинська графіка у слов’ян. Пам’ятки слов’янської писемності. Надписи на предметах матеріальної культури. Рукописи, їхні копії та видання. Інкунабули та інші першодруки.

Змістовий модуль 3. Історія слов’янської філології

Тема 1. Зародження та становлення слов’янської філології

Зародження слов'янської філології. Становлення слов'янської філології. Основні культурні та наукові центри слов'ян. Становлення східнослов'янської філології. Становлення західнослов'янської філології. Становлення південнослов'янської філології. Становлення зарубіжної слов'янської філології.

Тема 2. Розвиток слов'янської філології у першій половині ХХ — на початку ХХІ ст.

Слов'янська філологія в СРСР і пострадянських країнах. Західнослов'янська філологія. Південнослов'янська філологія. Зарубіжна слов'янська філологія. Слов'янська філологія в контексті нинішньої світової науки. Міжнародні славістичні з'їзди. Славістичні періодичні видання. Сучасні завдання й перспективи розвитку слов'янської філології.

4. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лек.	(СМІ)рафт.	Лаб.	Інд.	Сам роб.	рбонтр.
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1.							
Слов'янська філологія як наука і навчальна дисципліна.							
Слов'янські народи та мови							
Тема 1. Слов'янська філологія в комплексі гуманітарних наук	4	2				2	
Тема 2. Сучасні слов'янські народи, їх етнічна близькість. Проблема класифікації слов'янських мов	10	4	2		2	2	
Тема 3. Східнослов'янські літературні мови та діалекти	10	4	2		2	2	
Тема 4. Західнослов'янські літературні мови та їх діалекти	12	4	4		2	2	
Тема 5. Південнослов'янські літературні мови та їх діалекти	14	6	4		2	2	
1	2	3	4	5	6	7	8
Тема 6. Старослов'янська мова, її вплив на розвиток	6	2			2	2	

сучасних слов'янських літературних мов							
Тема 7. Слов'янські літературні мікрומови	4					4	
Разом за змістовим модулем 1	60	22	12		10	16	
Змістовий модуль 2.							
Праслов'янська мова. Культура давніх слов'ян, її відображення у мові							
Тема 8. Праслов'янська мова як прамова-основа слов'янських мов	10	2	2		2	4	
Тема 9. Діалектне членування праслов'янської мови	6				2	4	
Тема 10. Слов'яни в давні часи	8	2			2	4	
Тема 11. Матеріальна та духовна культура давніх слов'ян	14	4	2		4	4	
Тема 12. Виникнення писемності у слов'ян	10	2			4	4	
Разом за змістовим модулем 2	48	10	4		14	20	
Змістовий модуль 3.							
Історія слов'янської філології							
Тема 13. Зародження та становлення слов'янської філології	16	2			10	4	
Тема 14. Розвиток слов'янської філології у першій половині ХХ — на початку ХХІ ст.	20	2	2		10	6	
Разом за змістовим модулем 3	36	4	2		20	10	
Усього годин	144	36	18		44	46	

5. Теми практичних (семінарських) / лабораторних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	2	3
1	Вступ. Сучасні слов'янські народи та їх мови 1. Слов'янська філологія як наука і навчальна дисципліна. 2. Гіпотези походження етноніма „слов'яни”. 3. Сучасні слов'янські народи, їхня етнічна близькість. 4. Слов'янські літературні мови, їх генетична спорідненість. 5. Класифікація слов'янських мов: спроби та проблеми.	2
1	2	3
2	Східнослов'янські літературні мови та діалекти 1. Специфіка східнослов'янських літературних мов та	2

	діалектів: становлення, основні фонетичні та лексико-граматичні ознаки. 2. Українська мова серед інших слов'янських мов: загальна характеристика. 3. Генеза української мови в гіпотезах і концепціях мовознавців. 4. Сучасна російська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні ознаки. 5. Сучасна білоруська літературна мова: формування, проблеми функціонування, вивчення, характерні ознаки.	
3	Загальна характеристика сучасних західнослов'янських мов <u>I частина</u> 1. Особливості західнослов'янської групи мов. 2. Сучасна польська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні ознаки. 3. Загальна характеристика серболужицьких мов: а) верхньолужицька мова; б) нижньолужицька мова. <u>II частина</u> 1. Розвиток і становлення чеської літературної мови. 2. Основні ознаки чеської мови, її діалектне членування. 3. Загальна характеристика словацької літературної мови. 4. Специфіка полабської мови, її розвиток, становлення та зникнення.	4
4	Загальна характеристика південнослов'янських літературних мов <u>I частина</u> 1. Особливості південнослов'янської групи мов. 2. Сучасна болгарська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні риси. 3. Сучасна македонська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні ознаки. <u>II частина</u> 1. Сербська мова, її становлення, розвиток і специфічні риси. 2. Хорватська мова, історія її розвитку та характерні ознаки. 3. Словенська мова, її становлення, розвиток і специфічні риси.	4
1	2	3
5	Праслов'янська мова як прамова-основа слов'янських мов	2

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття „прамова”, „порівняльно-історичний метод”, „внутрішня реконструкція”. 2. Періодизація історії праслов'янської мови. 3. Основні фонетичні, лексичні, граматичні ознаки праслов'янської мови. 4. Фонетична транскрипція праслов'янської мови. 	
6	<p>Матеріальна та духовна культура давніх слов'ян</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відображення у мові матеріальної та духовної культури давніх слов'ян. 2. Основні засади уявлень давніх слов'ян про навколишній світ. 3. Язичницький пантеон богів і богинь. 4. Слов'янська демонологія. 5. Давній народний календар і християнські свята у слов'ян. 	2
7	<p>Розвиток слов'янської філології у першій половині ХХ - на поч. ХХІ ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Слов'янська філологія в СРСР і пострадянських країнах. 2. Західнослов'янська філологія. 3. Південнослов'янська філологія. 4. Зарубіжна слов'янська філологія. 5. Сучасні завдання й перспективи розвитку слов'янської філології. 	2
	Разом	18

6. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	2	3
1	Слов'янська філологія в комплексі гуманітарних наук	2
2	Сучасні слов'янські народи, їх етнічна близькість. Проблема класифікації слов'янських мов	2
3	Східнослов'янські літературні мови та діалекти	2
4	Західнослов'янські літературні мови та їх діалекти	2
5	Південнослов'янські літературні мови та їх діалекти	2
6	Старослов'янська мова, її вплив на розвиток сучасних слов'янських літературних мов	2
7	Слов'янські літературні мікромови	4
8	Праслов'янська мова як прмова-основа слов'янських мов	4
9	Діалектне членування праслов'янської мови	4
10	Слов'яни в давні часи	4
11	Матеріальна та духовна культура давніх слов'ян	4
12	Виникнення писемності у слов'ян	4

13	Зародження та становлення слов'янської філології	4
14	Розвиток слов'янської філології у першій половині ХХ — на початку ХХІ ст.	6
	Разом	46

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота має за мету поглибити знання з дисципліни “Вступ до слов'янської філології”. Вона складається з двох частин та передбачає обов'язкову презентацію її результатів. Перша частина індивідуального завдання – пошуково-репродуктивного характеру – ґрунтується на підготовці повідомлення за однією з наведених нижче тем; друга частина – пошуково-дослідна – зосереджена на укладенні біографічної довідки про одного з представників слов'янського мовознавства (М.Ломоносов, О. Востоков, А.Шафарик, Й.Добровский, Ф.Буслаев, В.Даль, О.Потебня, І.Бодуен де Куртене, Л.Щерба, Ф.Фортунатов, О.Шахматов, Т.Лер-Сплавинський, В.Виноградов, Д.Лихачов та ін. – на вибір) для укладання короткого довідника „Учені славісти: від початків до сьогодення”. Зосереджуємо увагу також на вмінні працювати з довідниковою літературою, пошуковими системами, систематизувати інформацію та презентувати її відповідно до завдань курсу.

Індивідуальне завдання передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни; розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами.

Індивідуальне завдання студенти виконують самостійно і здають на перевірку наприкінці семестру, але не пізніше терміну проведення підсумкового модульного контролю. Оцінка за виконання індивідуального завдання враховується при виставленні загальної оцінки з дисципліни.

Тематика першої частини індивідуального завдання має проблемний характер. Студент самостійно обирає тему та визначає зміст роботи, обов'язково узгоджуючи її з викладачем. Інакше тему пропонує викладач.

У процесі виконання індивідуального завдання студент повинен опрацювати не менше десяти літературних джерел з посиланнями на використання певної інформації з них у тексті роботи; продемонструвати

вміння аналізувати мовні явища, послуговуючись теоретичними знаннями з курсу та навиками здійснювати історико-лінгвістичне коментування тексту; працювати з етимологічними, перекладними словниками слов'янських мов; виконувати порівняльно-історичний аналіз окремих лексем у різних слов'янських мовах. Зосереджуємо увагу також на вмінні вправно висловлювати свої думки як в усній, так і в писемній формі.

Теоретична частина індивідуального завдання складається з: титульної сторінки; змісту; вступу; основної частини; висновків; списку використаної літератури; додатків до індивідуального завдання (за необхідності).

Обсяг першого складника індивідуального завдання в друкованому варіанті – 10-12 сторінок; другого – 2-3 сторінки та електронна презентація.

Виконане індивідуальне завдання, прорецензоване викладачем, виноситься на захист: виступ і обговорення в аудиторії. Регламент виступів – 10 хв.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ПОВІДОМЛЕНЬ

1. Проблема слов'янської прабатьківщини за даними історії, археології і філології.
2. Життя давніх слов'ян за даними етнології.
3. Слов'янські етноніми.
4. Сімейний устрій та суспільний лад давніх слов'ян.
5. Перші історичні відомості про слов'ян (Пліній Старший, Тацит, Йордан, Птоломей, Прокопій Кесарійський та ін.).
6. Різні концепції визначення прабатьківщини слов'ян у сучасній науці.
7. О.Шахматов про розселення слов'ян. Уявлення про світ, час і простір у слов'ян.
8. Побут давніх слов'ян за даними мови та історичними джерелами.
9. Державно-суспільний устрій західних слов'ян.
10. Державно-суспільний устрій південних слов'ян.
11. Державно-суспільний устрій східних слов'ян.
12. Ремесло і військова справа у слов'ян за даними мови і словесно-текстовими історичними джерелами.
13. Слов'янське язичництво - відбиття індоєвропейської культури.
14. Давня слов'янська обрядовість (обряди календарно-аграрного циклу, весільний обряд, поховальний обряд і т. ін.).

- 15.Слов'янська демонологія. Східнослов'янські язичницькі боги.
- 16.Язичницькі боги західних слов'ян.
- 17.Відображення у слов'янському фольклорі уявлень давніх слов'ян про світ.
- 18.Вплив Візантії на культуру і мову слов'ян.
- 19.Тюркські запозичення у східнослов'янських мовах.
- 20.Індоєвропейська лексика у слов'янських мовах.
- 21.Вплив старослов'янської мови на українську.
- 22.Язичницькі обряди у сучасних слов'янських народів.
- 23.Балто-слов'янська проблема.
- 24.Життя і діяльність Кирила та Мефодія.
- 25.Гіпотези про існування писемності у слов'ян до Кирила та Мефодія.
- 26.Кирилиця і глаголиця.
- 27.Слов'янські азбуковники і граматики середньовіччя і епохи бароко.
- 28.Література слов'ян XI — XVI століть.
- 29.Сучасні слов'янські літератури.
- 30.Релігія давніх слов'ян.
- 31.Старослов'янська мова, її основа, характер і функції.
- 32.Слов'яно-готські мовні контакти.
- 33.Культура та побут поляків.
- 34.Обряди і звичаї жителів Болгарії.
- 35.Діяльність учених-славістів.

8. Методи та засоби навчання

У початковому процесі застосовують: лекції, зокрема з використанням мультимедіапроектора та інших ТЗН; пояснювальні та проблемні методи викладу матеріалу; самостійну роботу студентів; виконання індивідуального науково-дослідного завдання.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен, який складають студенти в період заліково-екзаменаційної сесії, передбаченої навчальним планом.

Перелік питань для підсумкового контролю

1. Предмет і завдання курсу „Вступ до слов'янської філології”.

2. Методологія та методи досліджень у слов'янській філології.
3. Зв'язок курсу з іншими навчальними дисциплінами.
4. Етнонім „слов'яни”: проблема його етимології.
5. Слов'янські народи на сучасній карті світу: території проживання та чисельність. Етнічна близькість слов'ян.
6. Слов'янські мови, їх генетична спорідненість.
7. Класифікація слов'янських мов.
8. Загальна характеристика східнослов'янських мов.
9. Генеза української мови в гіпотезах і концепціях мовознавців.
10. Сучасна українська літературна мова: поширення, вивчення, характерні ознаки.
11. Сучасна російська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні ознаки.
12. Сучасна білоруська літературна мова: формування, проблеми функціонування, вивчення, характерні ознаки.
13. Специфіка західнослов'янської групи мов.
14. Сучасна польська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні ознаки.
15. Загальна характеристика серболужицьких мов: верхньолужицька та нижньолужицька мови.
16. Сучасна чеська літературна мова: формування, поширення, вивчення та диференційні ознаки.
17. Сучасна словацька літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні риси.
18. Історія полабської мови.
19. Загальна характеристика південнослов'янської групи мов.
20. Сучасна болгарська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні риси.
21. Сучасна македонська літературна мова: формування, поширення, вивчення та характерні ознаки.
22. Загальна характеристика сербської мови.
23. Загальна характеристика хорватської мови.
24. Загальна характеристика словенської мови.
25. Старослов'янська мова як найдавніша писемна (літературна) мова слов'ян.
26. Пам'ятки старослов'янської мови.
27. Основні ознаки старослов'янської мови.
28. Слов'янські літературні мікрмови.
29. Періодизація історії праслов'янської мови.
30. Основні фонетичні ознаки праслов'янської мови.
31. Основні лексичні ознаки праслов'янської мови.
32. Основні граматичні ознаки праслов'янської мови.
33. Діалектне членування праслов'янської мови.

34. Теорії прабатьківщини слов'ян. Розширення території праслов'ян на початку і у середині I тис. н. е.
35. Писемні згадки античних авторів про слов'ян.
36. Свідчення мови про зв'язки давніх слов'ян з іншими народами. Свідчення ономастики та етимології. Лексичні запозичення.
37. Відображення у мові матеріальної культури давніх слов'ян.
38. Відображення у мові духовної культури давніх слов'ян.
39. Основні засади уявлень давніх слов'ян про навколишній світ.
40. Давній народний календар і християнські свята у слов'ян.
41. Створення слов'янської писемності.
42. Слов'янські абетки: глаголиця та кирилиця, їх історичне зіставлення, поширення.
43. Пам'ятки слов'янської писемності.
44. Зародження слов'янської філології.
45. Становлення слов'янської філології.
46. Основні культурні та наукові центри слов'ян.
47. Становлення східнослов'янської філології.
48. Становлення західнослов'янської філології.
49. Становлення південнослов'янської філології.
50. Становлення зарубіжної слов'янської філології.
51. Слов'янська філологія в СРСР і пострадянських країнах.
52. Західнослов'янська філологія.
53. Південнослов'янська філологія.
54. Зарубіжна слов'янська філологія.
55. Слов'янська філологія в контексті нинішньої світової науки.
56. Міжнародні славістичні з'їзди.
57. Славістичні періодичні видання.
58. Сучасні завдання й перспективи розвитку слов'янської філології.

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Методи та засоби діагностики успішності навчання: поточне усне опитування; тестування; розв'язування практичних завдань; індивідуальне науково-дослідне завдання; опрацювання теоретичних і практичних завдань, винесених на самостійну роботу; екзамен.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Формою організації поточного контролю знань студентів є опитування, виступи на практичних заняттях, експрес-контроль, перевірка результатів виконання практичних завдань, перевірка результатів виконання індивідуальних

науково-дослідних завдань, контроль засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання.

Здійснюючи поточний контроль знань студентів, вважаємо за доцільне послуговуватися такими нормами оцінювання:

3 бали – ставимо за такі знання та вміння:

- комплексно та творчо вирішувати поставлені завдання;
- вільно та доцільно послуговуватися спеціальною термінологією;
- доречно ілюструвати відповідь прикладами, залучаючи відомості із самостійно опрацьованої літератури;
- практично застосовувати одержані глибокі теоретичні знання з курсу;
- знаходити джерело інформації та аналізувати її;
- оформляти роботу охайно та ретельно, відповідно до вимог щодо структурної, змістової та мовної організації текстів певного виду.

Можливі 1-2 дрібні неточності у викладі матеріалу, що не впливають на правильність висновків.

Завдання мають бути виконані не менш як на 90%.

2,5 бала – ставимо за такі знання та вміння:

- комплексно вирішувати поставлені завдання;
- глибоко розкривати зміст поставленого завдання чи проблеми;
- доцільно використовувати спеціальну термінологію;
- доречно ілюструвати відповідь прикладами;
- практично застосовувати одержані глибокі теоретичні знання з курсу;
- знаходити джерело інформації та аналізувати її;
- оформляти роботу охайно, відповідно до вимог щодо структурної, змістової та мовної організації текстів певного виду.

Можливі 2-3 неточності у викладі матеріалу, що не впливають на правильність висновків.

Завдання мають бути виконані на 80-90%.

2бали – ставимо за такі знання та вміння:

- комплексно вирішувати поставлені завдання;

- правильно розкритий основний зміст матеріалу за умови виконання завдання;
- правильно використану термінологію;
- виконання роботи без суттєвих помилок;
- вміння зібрати матеріал, скласти план, побудувати текст будь-якого виду;
- оформляти роботу охайно, відповідно до вимог щодо структурної, змістової та мовної організації текстів певного виду.

У відповідях можливі 1-2 неточності у викладі інформації, які не впливають на конкретний зміст.

Завдання виконано на 60-80 %.

1,5 бала – студент отримує, якщо:

- зміст викладено частково, не завжди послідовно;
- одержані теоретичні знання невміло застосовані практично;
- відсутній логічний зв'язок основного викладу інформації з висновками;
- відповідь неповна, хоча суть запитання загалом висвітлена;
- у змісті роботи є помилки;
- завдання виконано на 50-60 %.

1 бал – студент отримує, якщо:

- відтворює менше половини навчального матеріалу;
- є суттєві помилки у викладі інформації та висновках;
- спеціальною термінологією студент володіє погано;
- завдання виконано неохайно, з виправленнями й багатьма помилками;
- не вміє аналізувати та редагувати текст відповідно до його функціонального призначення й не має знань про його структурну та мовну організацію.

Формою організації підсумкового контролю знань студентів є екзамен. Підсумкова семестрова оцінка (за 100-бальною шкалою) визначається як сума трьох складників:

- сумарної кількості балів за усну відповідь, виконання практичних

завдань та поточне тестування з відповідних тем (30 балів);

– оцінки за індивідуальне науково-дослідне завдання (10 балів);

– оцінки за екзамен (максимум 60 балів, з них 20 балів за кожне з двох теоретичних питань, 20 балів за виконання практичного завдання).

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)										Модульний контроль (мах = 60 балів)			Загальна кількість балів	
Модуль 1							Модуль 2		Модуль 3					
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3		ІНДЗ	МКР 1	МКР 2		МКР 3
T 1-2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8-9	T 10-12	T 13-14	Робота з каргою	10	20	20	20	100
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3					

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
75 – 81	C	
67 – 74	D	Задовільно
60 – 66	E	
1 – 59	Fx	Незадовільно

12. Методичне забезпечення

1. Левчук І. П. Вступ до слов'янської філології : курс лекцій-презентацій для студентів денної та заочної форми навчання напряму підготовки 6.020303 – філологія (українська мова та література) [Електронний ресурс] / І. П. Левчук. – Луцьк, 2012. – 1 електрон. диск (CD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000. – Назва з титул. екрану.

13. Список джерел

1. Алексеева Т. И. Этногенез восточных славян по данным антропологии / Т. И. Алексеева. – М., 1973. – 330 с.
2. Баран В. Д. Давні слов'яни / В. Д. Баран. – К., 1998. – 335 с.
3. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови / С. П. Бевзенко. – К., 1991. – 231 с.
4. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков / С. Б. Бернштейн. – М., 1961. – 350 с.
5. Бирнбаум Х. Праславянский язык : Достижения и проблемы в его реконструкции / Пер. с англ.; вступ, статья В. А. Дыбо и В. К. Журавлёва. – М., 1987. – 512 с.
6. Бошкович Р. Основы сравнительной грамматики славянских языков : Фонетика и словообразование / Р. Бошкович. – М., 1984. – 304 с.
7. Брайчевський М. Походження слов'янської писемності / Михайло Брайчевський. – К., 2009. – 154 с.
8. Брук С. И. Население мира : Этнодемографический справочник. – 2-е изд. – М., 1986. – 829 с.
9. Булахов М. Г. Восточнославянские языковеды. Библиографический словарь : В 3-х т. – Минск, 1976-1978.
10. Булаховський Л. А. Вибрані праці в п'яти томах : Слов'янська акцентологія / Л. А. Булаховський. – К., 1980. – Т. 4. – 575 с; 1983. – Т. 5. – 615 с.
11. Български етимологичен речник. – София, 1971-2002. – Т. 1-6 (видання не закінчене).
12. Ванагас А. П. Проблема древнейших балто-славянских языковых отношений в свете балтийских гидронимических лексем / А. П. Ванагас. – Вильнюс, 1983. – 31 с.
13. Ван-Вейк Н. История старославянского языка : Пер. с нем. В. В. Бородин. – М., 1957. – 368 с.

14. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За ред. О. С Мельничука. – К., 1966. – 595 с.
15. Грунський М. К. Вступ до слов'янського мовознавства / М. К. Грунський. – К. – Л., 1946. – 148 с.
16. Даниленко Л. І. та ін. Українське мовознавство у західних і південних слов'ян / Л. І. Даниленко, В. М. Русанівський, В. Є. Федонюк, В. В. Чумак. – К., 2005. – 178 с.
17. Державин Н. С. Славяне в древности : Культурно-исторический очерк / Н. С. Державин. – М., 1946. – 215 с.
18. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному : Т. I-III / Відпов. ред. Ю. Томаш; наук. ред. Л. Белей. – Ужгород, 2005. – 403 с.
19. Дуличенко А. Д. Славянские литературные микроязыки : Вопросы формирования и развития / А. Д. Дуличенко. – Таллинн, 1981. – 323 с.
20. Зубов М. І. Лінгвотекстологія середньовічних слов'янських повчань проти язичництва / М. І. Зубов. – Одеса, 2004. – 336 с.
21. Илиади А. И. Основы славянской этимологии / А. И. Илиади. – К., 2005. – 270 с.
22. Историческая типология славянских языков : Фонетика, словообразование, лексика и фразеология / Под ред. А. С. Мельничука. – К., 1986. – 286 с.
23. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.) : Курс лекцій / За ред. В. І. Ярового. – К., 2003. – 632 с.
24. История культуры Древней Руси / Под общ. ред. Б. Д. Грекова, М. И. Артамонова. – М. – Л., 1951. – Т. I. – 483 с; Т. II. – 544 с.
25. Истрин В. А. 1100 лет славянской азбуки / В. А. Истрин. – М., 1963. – 180 с.
26. Карпенко Ю. О. Українська гіпотеза / Ю. О. Карпенко // Мовознавство. – 1993. – № 5. – С. 3-8.
27. Карпенко Ю. О. Чи існував скотарський період слов'янського язичництва? / Ю. О. Карпенко // Мовознавство. – 1996. – № 2-3. – С. 12-17.

28. Карский Е. Ф. Славянская кирилловская палеография / Е. Ф. Карский. – М., 1979. – 494 с.
29. Карский Е. Ф. Труды по белорусскому и другим славянским языкам / Е. Ф. Карский. – М., 1962. – 712 с.
30. Козлова Р. М. Структура праславянского слова (Праславянское слово в генетическом гнезде) / Р. М. Козлова. – Гомель, 1997. – 412 с.
31. Колесов В. В. Мир человека в слове Древней Руси / В. В. Колесов. – Л., 1986. – 312 с.
32. Коломієць В. Т. Спорідненість слов'янських мов / В. Т. Коломієць. – К., 1962. – 42 с.
33. Кондратов Н. А. Славянские языки / Н. А. Кондратов. – 3-е изд., доп. и перераб. – М., 1986. – 239 с.
34. Кравчук Р. В. З історії слов'янського мовознавства / Р. В. Кравчук. – К., 1961. – 140 с.
35. Кузнецов П. С. Очерки по морфологии праславянского языка / П. С. Кузнецов. – М., 1961. – 148 с.
36. Леута О. І. Старослов'янська мова / О. І. Леута. – К., 2001. – 255 с.
37. Лукінова Т. Б. Числівники в слов'янських мовах (порівняльно-історичний нарис) / Т. Б. Лукінова. – К., 2000. – 370 с.
38. Лучик В. В. Топонімія як один з аргументів середньонаддніпрянської теорії прабатьківщини слов'ян / В. В. Лучик // *Cywilizacja - przestrzeii - tekst: Slowia-hska topografia kulturowa w języku i literaturze.* – Katowice, 2005. – С. 173-183.
39. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології : [підручник] – 2-ге вид., допов. і переробл. / В. В. Лучик. – К. : ВЦ „Академія”, 2013. – 344 с.
40. Майборода А. В. Старослов'янська мова / А. В. Майборода. – К., 1975. – 294 с.
41. Мартынов В. В. Лингвистические методы обоснования гипотезы о Висло-Одерской прародине славян / В. В. Мартынов. – Минск, 1963. – 42 с.

42. Мартынов В. В. Славяно-германское лексическое взаимодействие древнейшей поры / В. В. Мартынов. – Минск, 1963. – 42 с.
43. Мартынов В. В. Становление праславянского языка по данным славяноязычных контактов / В. В. Мартынов. – Минск, 1982. – 44 с.
44. Медвідь-Пахомова С. М. Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах / С. М. Медвідь-Пахомова. – Ужгород, 1999. – 248 с.
45. Мейе А. Общеславянский язык : Пер. со 2-го франц. изд. П. С. Кузнецова / Отв. ред. С. Б. Бернштейн. – М., 1951. – 491 с.
46. Нахтигал Р. Славянские языки : Пер. со словенского Н. М. Елкиной. – М., 1963. – 342 с.
47. Национальное возрождение и формирование славянских литературных языков / Отв. ред. С. Б. Бернштейн. – М., 1978. – 354 с.
48. Непокупний А. П. Балтійські родичі слов'ян / А. П. Непокупний. – К., 1979. – 183 с.
49. Непокупний А. П. Балто-севернославянские языковые связи / А. П. Непокупний. – К., 1976. – 227 с.
50. Нидерле Л. Славянские древности / Л. Нидерле : Пер. с чеш. – М., 1956. – 450 с.
51. Німчук В. В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови / В. В. Німчук. – К., 1992. – 414 с.
52. Німчук В. В. Київські глаголичні листки. Найдавніша пам'ятка слов'янської писемності / В. В. Німчук. – К., 1983. – 141 с.
53. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови : Пам'ятки старослов'янської мови X-XI віків / І. Огієнко. – Варшава, 1929. – Т. 5. – 493 с.
54. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Повстання церковнослов'янської мови. Костянтин і Мефодій, їх життя і діяльність / І. Огієнко. – Варшава, 1926. – 324 с.
55. Ономастика України першого тисячоліття нашої ери / Відп. ред. І. М. Желєзняк. – К., 1992. – 274 с.

56. Павленко Л.П. Історична грамати́ка української мови : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л.П. Павленко. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 208 с.
57. Петров В. П. Етногенез слов'ян : Джерела, етапи розвитку і проблематика / В. П. Петров. – К., 1972. – 214 с.
58. Півторак Г. П. Українці: звідки ми і наша мова? / Г. П. Півторак. – К., 1993. – 200 с.
59. Півторак Г. П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов : Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі „спільної колиски” / Г. П. Півторак. – К., 2001. – 152 с.
60. Попович М. В. Мироззрение древних славян / М. В. Попович. – К., 1985. – 167 с.
61. Проблемы этногенеза славян / Отв. ред. В. Д. Баран. – К., 1978. – 144 с.
62. Развитие этнического самосознания славянских народов в эпоху раннего средневековья / Отв. ред. В. Д. Королюк. – М., 1982. – 357 с.
63. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян / Б. А. Рыбаков. – М., 1981. – 607 с.
64. Скляренко В. Г. Праслов'янська акцентологія / В. Г. Скляренко. – К., 1998. – 342 с.
65. Скляренко В. Г. Русь і варяги : історико-етимологічне дослідження / В. Г. Скляренко. – К., 2006. – 120 с.
66. Соколянский А. А. Введение в славянскую филологию : [учеб. пособие] / А. А. Соколянский. – М. : Академия, 2004. – 400 с.
67. Супрун А. Е. Введение в славянскую филологию : [учеб. пособие] / А. Е. Супрун. – Минск : Вышэйшая школа, 1989. – 480 с.
68. Супрун А. Е. Введение в славянскую филологию : [учеб. пособие] / А. Е. Супрун, А. М. Калюта. – Минск : Вышэйшая школа, 1981. – 432 с.
69. Тищенко О. В. Обрядова семантика у слов'янському мовному просторі / О. В. Тищенко. – К., 2000. – 236 с.
70. Толстой Н. И. Избранные труды. Славянская литературная языковая ситуация : В 2-х т. – М., 1998. – Т. 2. – 544 с.

71. Толстой Н. И. История и структура славянских литературных языков / Н. И. Толстой. – М., 1988. – 237 с.
72. Трофимович К. К. Практикум з порівняльної граматики слов'янських мов / К. К. Трофимович. – Л., 1960. – 227 с.
73. Трофимович К. К. Серболужицька мова / К. К. Трофимович. – Л., 1964. – 122 с.
74. Трубачёв О. Н. Этногенез и культура древних славян : Лингвистические исследования / О. Н. Трубачёв. – М., 1991. – 271 с.
75. Филин Ф. П. Происхождение русского, украинского и белорусского языков : Историко-диалектологический очерк / Ф. П. Филин. – П., 1972. – 665 с.
76. Хабургаев Г. А. Старославянский язык / Г. А. Хабургаев. – 2-е изд. – М., 1986. – 432 с.
77. Ходова К. И. Языковое родство славянских народов (На материале словаря) / К. И. Ходова. – М., 1960. – 64 с.
78. Царук О. В. Українська мова серед інших слов'янських : етнологічні та граматичні параметри / О. В. Царук. – Дніпропетровськ, 1998. – 323 с.
79. Чекман В. Н. Исследования по исторической фонетике праславянского языка : Типология и реконструкция / В. Н. Чекман. – Минск, 1979. – 216 с.
80. Черниш Т. О. Слов'янська лексика в історико-етимологічному висвітленні (Гніздовий підхід) / Т. О. Черниш. – К., 2003. – 478 с.
81. Чучка П. П. Вступ до слов'янської філології : У 2-х ч. / П. П. Чучка. – К., 1988. – Ч. 1. – 78 с.; 1999. – Ч. 2. – 76 с.
82. Шульгач В. П. Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції) / В. П. Шульгач. – К., 1998. – 368 с.
83. Horálek K. Úvod do studia slovanských jazyků. – Praha, 1962. – 187 s.
84. Języki stowiańskie dziś. Nowe fakty / Pod. red. H. Fontańskiego. – Katowice, 2001. – 255 s.
85. Lehr-Spławinski T. O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian. – Poznań, 1946. – 237 s.

86. Lehr-Spławiński T. Studie i szkice wybrane z językoznawstwa słowiańskiego. – Warszawa, 1957. – 447 s.
87. Mały słownik kultury dawnych słowian / Pod red. L. Leciejewicza. – Warszawa, 1972. – 675 s.
88. Moszyński K. Pierwotny zasięg języka prasłowiańskiego. – Wrocław – Kraków, 1951. – 447 s.
89. Moszyński L. Wstęp do filologii słowiańskiej. – Warszawa, 1984. – 344 s.
90. Stieber Z. Świat językowy Słowian. – Warszawa, 1974. – 499 s.